

Kenessei Zsolt[✧], Gulyás György[✧]

A katonai csapat- és árumozgásokat érintő vámformalitások változásai, hatásuk a műveletek támogatására

DOI 10.17047/HADTUD.2023.33.2.47

A sikeres katonai műveletek egyik alapvető alkotóeleme a csapatmozgás, illetve a katonai anyagok szállítása. A tevékenység célja, hogy a feladatok végrehajtásához a kijelölt erők és a csapatok ellátásához szükséges erőforrások az igényeknek megfelelően rendelkezésre álljanak. A Magyar Honvédség külföldi műveletekben történő szerepvállalása vagy a nemzetközi gyakorlatokon való részvétel csak a különböző nemzetek területén történő áthaladásokkal és határátlépésekkel valósulhat meg. Mindez pedig felveti a befogadó nemzetek jogát, hogy, szuverén államokként ismerhessék a külföldi erők országuk területére történő belépésekor vagy áthaladásakor jelen lévő katonáinak számát, bizonyos adatait, valamint, hogy milyen felszerelést, katonai árut¹ szállítanak be vagy át a befogadó vagy tranzit ország területén. Az ezen mozgások és szállítások ellenőrzésére, előjelentésére és engedélyezésére szolgáló rendszereket, folyamatokat, eljárásokat és dokumentumokat már régóta kidolgozták, és a gyakorlatba is bevezették. Erre szolgálnak a nemzeti és európai uniós határforgalmi ellenőrzések és a kimondottan áruforgalom ellenőrzésére bevezetett vámformalitások. Az Európai Unió (EU vagy unió) már a 2010-es évek elején – hasonlóan a kereskedelmi forgalomban bevezetett folyamatokhoz –, a katonai árumozgások vámellenőrzését is igyekezett megreformálni. Ez a jogi folyamat újabb lendületet kapott az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének (NATO vagy szövetség) 2014-ben Ukrajnát ért orosz agressziót követő csapatmozgások elősegítésével kapcsolatos akcióinak köszönhetően. A szerzők célja, hogy a katonai vámszakmai területet, annak legújabb kihívásaival együtt mutassák be.

KULCSSZAVAK: nemzetközi csapatmozgások, határátlépések, vámformalitások, elektronikus vám eljárások

✧ Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtáp, Pénzügyi és Katonai Közlekedési Tanszék – *NUPS, Department of Supply, Finance and Military Transportation*;
E-mail: kenessei.zsolt@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0002-4048-755X>

✧ Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtáp, Pénzügyi és Katonai Közlekedési Tanszék – *NUPS, Department of Supply, Finance and Military Transportation*;
E-mail: gulyas.gyorgy@uni-nke.hu <https://orcid.org/0000-0002-5334-470X>

1 A katonai logisztika alapvetően nem használja az „áru” fogalmat, azonban a vám eljárásokat tárgyaló nemzeti jogszabályok és szabályzók ezt a kifejezést alkalmazzák.

Changes of customs formalities affecting military movements and their impact on support to operations

One of the fundamental components of a successful military operation is movement of troops and the transportation of military materials. The purpose of the aforementioned activities is to ensure that the necessary forces and resources to supply the troops are available for the execution of the tasks in accordance with the needs. The involvement of the Hungarian Defence Forces in operations abroad and participation in multinational exercises can only be realized through movement and border crossings in the territory of different nations. All of this brings up the right of host nations, as sovereign nations, to know the number and certain data of foreign troops, furthermore the equipment and military goods brought into or transited through the territory of the host or transit countries. The processes, procedures and documents for controlling, reporting and authorizing these movements and deliveries have already been developed long ago and are put in use in every day practice. This is what national and European Union border traffic controls and customs formalities are specifically used for. Already in the early 2010s, similar to the processes introduced in commercial circulation, the European Union also tried to reform the customs procedures related to transportation of military goods. This legal process gained a new momentum as a result of the North Atlantic Treaty Organization (NATO or alliance) actions related to the enablement of troop movements following the Russian aggression against Ukraine in 2014. The aim of the authors is to introduce the field of military customs, including its recent challenges.

KEYWORDS: international military movements, border crossings, customs formalities, electronic customs procedures

Bevezetés

A NATO- vagy Partnership for Peace műveletek/gyakorlatok keretében zajló nemzetközi katonai csapatmozgások és áruszállítások határátlépései különböző jogszabályok és szabályzók rendelkezései szerint történnek. Ezek egy részét közlekedési szakmai szervek, más részét a Honvédelmi Minisztérium kijelölt szervezetei szervezik és koordinálják. A hatátlépések előjelentéseinek, engedélyeztetésének, szervezésének és koordinálásának különböző szinten való elvégzésén túl, mindig is jelen voltak a vámszakmai területet érintő előjelentések, ellenőrzések, speciális okmányok, eljárások és formalitások is. Ezekkel kapcsolatban elmondható, hogy összetett szakmai kérdésekről van szó, hiszen a különböző áruk szállítási módja, azok tulajdonjoga, az adott hadművelleti terület vagy az adott tranzit ország is befolyásolja-meghatározza, hogy milyen okmányok vagy eljárások alkalmazandók. Elmondható, hogy a katonai áruk utánszállításai vagy a nemzetközi csapatmozgások során továbbított árukkal kapcsolatos eljárásokat – ellentétben a katonai felszerelések beszerzési eljárásaival – a legutóbbi időkig papír alapon végezték, a pénzügyőrség által végzett áruvizsgálat mellett. Tehát az adott szállítás előtt a kijelölt katonai szervezet kiállította az előírt vámokmányt a többi kísérő okmánnyal együtt, majd a vámáru vámkezelésen ment keresztül adminisztratív, szűrőpróbaszerű vagy tételes áruvizsgálat alkalmazásával. Az Európai Bizottság, már a 2010-es évek elején szerette volna ezeket az eljárásokat elektronikus útra terelni, ami elviekben – főleg a vámhatóságoknak – könnyítést jelentett volna. Az elektronikus vámeljárásokat és az ún. könnyített eljárásokat az EU már a 2000-es évek elejétől fokozatosan bevezette a kereskedelmi forgalomban, és valószínű volt, hogy a katonai áruk vámhatárokon történő szállítására is kiterjesztik

ezeket a szabályokat.² Ennek adott újabb lendületet a 2014-es krími orosz agresszió. Ez rákényszerítette a NATO-t, hogy felülvizsgálja az Európában esetlegesen vezetendő műveletekhez szükséges csapatmozgások infrastrukturális korlátait, a kapcsolódó adminisztratív eljárások folyamatait, időszükségleteit és a piacon elérhető felszíni szállító kapacitást. Ebben az esetben a nemzetek, az EU- és a NATO-szervezetek, továbbá a nemzeti hatóságok közötti együttműködés lehetőségeit is komolyan át kellett gondolni. A fő cél a csapatok minél gyorsabb és zökkenőmentesebb felvonulásának, valamint a felszerelések és az ellátmányok folyamatos szállításához alkalmazott eljárások időtartamának lerövidítése, az adminisztrációs akadályok csökkentése a minimális mértékre. Az adminisztráció vagy a katonai szállításokat érintő vámtevékenységek kialakulásának megértéséhez azonban, kissé mélyebben kell megvizsgálni, hogy miért alakultak ki ezek az eljárások és milyen célra alkalmazandók.

A vámeljárásokról röviden

Ha a vámszakterületről beszélünk, idővel rá kell ébrednünk annak bonyolultságára, összetettségére és az alrendszeraitől függően azok funkcionalitásában jelentkező különbségeire. A vámok alapvetően a (kül)kereskedelmi politika eszközei közé tartoznak. Használatosak lehetnek árszabályozásra és a hazai piac termelőinek védelmére. Ezeket valamilyen vám eljárás keretében végrehajtandó vámkezelés során veti ki a vámhatóság az erre meghatározott, és az ügyfél által benyújtott vámokmányok alapján. A vám eljárások részeként történő vámkezelés statisztikai célokat is szolgál.

Alapvetően a következő vám eljárásokat különbözteti meg az Unió Vámkódex³:

- árutovábbítás;
- szabad forgalomba bocsátás;
- kiviteli vám eljárás;
- gazdasági vám eljárások;
  - vámraktározás;
  - ideiglenes behozatal;
  - aktív feldolgozás;
  - passzív feldolgozás;
  - vámfelügyelet mellett történő feldolgozás.

Amennyiben katonaként tekintünk a vámszakterületre azonnal szembetűnik, hogy a felsorolt vám eljárások bizonyos része nem igazán alkalmazható a Magyar Honvédségre. Például aktív feldolgozás keretében egyik katonai logisztikai szervezet vagy alakulat sem fog Magyarországra behozott alapanyagokból végterméket (mondjuk ruhaneműt, járművet vagy fegyvert) gyártani. A Magyar Honvédségnek

2 A polgári cégek szempontjából jelentős könnyítés volt például, hogy adminisztratív áruvizsgálatra javasolt szállítmány esetén, az elektronikus árubejelentésre válaszulva a pénzügyőr engedélyezhette a fuvarszköz felszabadítását, a behozott áruk gazdálkodó telephelyén történő lerakását. Az árunyilatkozat benyújtását pedig csak 10 nappal később kellett elvégeznie. Mindazonáltal, az egyszerűsített eljárások és könnyítések vámhatóság általi engedélyeztetése jelentős adminisztratív terhet rótt a gazdálkodókra. Katonai szállítmányok esetén (felszerelés, haditechnikai eszközök) eleve valószínű, hogy a vámvizsgálat módja tételes, vagyis a lerakás csak a pénzügyőr jelenlétében lehetséges.

3 952/2013/EU rendelet

(továbbiakban: MH) és a Honvédelmi Minisztériumnak (továbbiakban: HM) eltérő a rendeltetése. Azonban más eljárások igenis alkalmazandók. De mely esetekben kell a katonáknak a vámterülettel foglalkozniuk? Milyen esetekben vonatkoznak a katonákra a vámszabályok? Ezekre a kérdésekre már adható logikus válasz, és alapvetően három esetet lehet megkülönböztetni.

A kereskedelmi forgalom, kereskedelmi jellegű árubehozatal

A kereskedelmi jellegű árubehozatal lényege, hogy az importőr/vevő valamely harmadik ország területéről valamilyen árut hoz be az EU területére annak céljából, hogy azt itt eladja, azzal kereskedjen, vagy azt saját vállalati céljaira felhasználja. A felhasználás módján kívül értékhatar is befolyásolhatja, hogy az adott árubehozatalra a kereskedelmi forgalom szabályait kell-e alkalmazni. Az eljárás lényege röviden: a vámszempontból figyelembe veendő körülmények (pl. származás), kiigazító tényezők (pl. csomagolási- és/ vagy fuvar költségek) és a behozott áru jellemzői alapján annak tarifális besorolása, valamint a vámtartozás vámhatóság általi kiszabása és beszedése a termék belföldi vevőjétől. A honvédelmi tárca külföldi haditechnikai beszerzései alapvetően ebbe a kategóriába sorolandók. A kereskedelmi forgalom szabályai szerint, azaz, mint bármely más vállalat, amely külkereskedelem útján is szerez be árut, a HM erre a feladatra kijelölt szerve (a HM Védelemgazdasági Hivatal, Vám, Jövedéki és Határforgalmi Osztály vagy más néven: Katonai Vámügyi Szerv, továbbiakban KVSZ) a vámjogszabályoknak megfelelően jár el.

A katonai áruk esetében az EU lehetőséget ad a honvédelmi tárca számára a befizetendő behozatali vám felfüggesztésére.⁴ Ez azt jelenti, hogy a behozott áru a közös vámtarifa⁵ vonatkozó vámtétele alapján megfizetendő vám (mint a vámtartozás egyik eleme) három évre felfüggeszthető, azt követően pedig elévül. Vagyis behozatal esetén a HM csak az ÁFÁ-t fizeti meg, amennyiben más adónemet az áru jellegéből adódóan nem szabnak ki. A három év időtartama alatt a felfüggesztett vámáru elidegenítése csak a vám megfizetése után lehetséges. A vámfelfüggesztés mellett történő szabad forgalomba helyezés és vámkezelés a „Tanúsítvány” nevű nyomtatvány felhasználásával történik.

A kereskedelmi forgalomban vámkezeltetésekre használt vámokmány – az árutovábbításra használt nemzetközi vámokmányok mellett (mint a TIR Carnet vagy a nemzetközi árubemutatókhoz és vásárokhöz alkalmazott ATA Carnet) – alapvetően az *egységes vámáru-nyilatkozat*. Ennek adatait a Nemzeti Adó-és Vámhivatal által előírt és alkalmazott vámadatfeldolgozó rendszerben elektronikus úton kell megküldeni a vámhatóság részére. Ehhez a KVSZ a szükséges szoftverrel, tevékenységi engedéllyel és szakismerettel rendelkezik. A vámokmány kitöltése a vámtarifaszám alapján meghatározott áru azonosításán alapul. Az áru értékéhez további kiigazító tényezők összegei is hozzáadódnak (pl. fuvar költségek, csomagolási költség stb.), amelyek növelik az ÁFA-alapot vagy a vámértéket.

4 150/2003/EK rendelet

5 2658/87/EGK rendelet

A már említett speciális tevékenységi engedély mellett eseti engedélyek beszerzése is gyakran szükséges az áru jellemzőitől függően (pl. eseti import/export, növény-/állategészségügyi vagy, különböző gyógyszerek esetén, az Országos Gyógyszerészeti Intézet engedélye).

Összegzésképp kiemelendő, hogy a vámtevékenységek alapjának a kereskedelmi forgalomra meghatározott szabályok tekintendők. Ezek a szabályok határozzák meg a kereskedelmi forgalom szabályaitól lehetséges eltéréseket, könnyítéseket és mentességeket is. Ezeknek két olyan esetéről kell még szót ejteni, amelyekkel a katonák is találkozhatnak a határátlépéssel járó csapatmozgások során.

Az utasforgalom

Ahogy a kategória neve is mutatja, ebben az esetben az utasként, turistaként történő határátlépésekről beszélünk. Azonban elválik egymástól a légi úton, valamint a más módon utazók köre.

A vonatkozó szabályzó alapján⁶ a nem EU-tagországokból érkező utasok személyi poggyászában lévő áruk nem kereskedelmi jellegű áru behozatala:

- legfeljebb 300 EUR értékű (légi utasok esetén 430 EUR, 15 év alatti utasok esetén 150 EUR),
- alkalmi jellegű,
- kizárólag az utas vagy családtagjai személyes használatára vagy ajándék céljára szánt árucikkekből áll, és
- az áruk jellege és mennyisége nem lehet olyan, amely kereskedelmi célú behozatalra utal.

Az értékhatárok mellett a dohánytermékek, az alkohol tartalmú italok és az üzemanyag esetén mennyiségi határokat is meghatároz a vonatkozó szabályzó. Az érték vagy mennyiségi határok bizonyos túllépése esetén a beutazó által behozott áru a kereskedelmi forgalom szabályai alá esik, és a közös tarifa által meghatározott vámtétel alapján kiszabott vám az ÁFA-törvény alapján kivetendő forgalmi adó és – dohánytermék, alkoholos ital vagy üzemanyag esetén – a jövedéki törvény alapján megállapított adó fizetendő meg.

Szolgálatuk során a katonák gyakran utaznak harmadik országba (nem EU-tagországba) tanfolyamokon történő részvétel, külföldi tartós külszolgálat vagy béketámogató műveletekben való szolgálatteljesítés céljából. Éppen ezért fontos, hogy megfelelően tájékozódjanak vagy a felkészítésük során ismereteket szerezzenek a rájuk vonatkozó utasforgalmi szabályokról, illetve az érték- és a mennyiségi korlátokról, hogy hazatérésük alkalmával ne kerüljön kiszabásra vámtartozás. Az utasforgalommal kapcsolatos vámtevékenység azonban egy kevésbé markáns terület a katonai életben a kereskedelmi forgalomtól eltérő másik területhez képest.

---

6 918/83/EGK tanácsi rendelet

A határátlépéssel járó, csapatmozgásokkal kapcsolatos katonai vámtevékenységek

A határátlépéssel járó csapatmozgások a Magyar Honvédségnek és a külföldi fegyveres erőknek az államhatár átlépésével járó olyan tevékenysége, amely:

- a) alaprendeltetésből fakadó feladatok (be)gyakorlására vagy végrehajtására irányul,
- b) a fenti feladatokra vonatkozó katonai szabályzatok előírásai alapján történik, és
- c) szervezett formában, katonai vezetés vagy egyes külföldi fegyveres erőkre érvényesülő más felelős vezetés alatt valósul meg.⁷

Tehát ebbe a jogi kategóriába tartoznak alapvetően a nemzetközi kiképzésekre, gyakorlatokra, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az EU vagy a NATO béketámogató missziókba történő kiutazások, valamint a csapatok kitelepítése műveleti területre. Ezekben az esetekben a fogadó vagy a tranzit nemzeteknek – lévén szuverén országok –, jogukban áll tájékozódni arról, hogy a csapatokat küldő nemzetek milyen árukat visznek be a területükre. Ehhez pedig bizonyos, a kereskedelmitől eltérő, vámformalitások kidolgozása történt meg. Ezeket természetesen az EU területén belül mozgást vagy katonai szállítást végző uniós államok haderejére nem szükséges alkalmazni, amennyiben saját, már korábban szabad forgalomba bocsátott vagy eleve az adott uniós országban gyártott, termelt árujokról és felszerelésükről van szó.

A nem uniós NATO-tagországokba történő csapatmozgások, árutovábbítások esetére az uniós vámkódex elfogadja a NATO Form 302 okmányt, amely nemzetközi vámokmányként funkcionál, és mentességet ad az alakulatok számára az árutovábbítási eljárások során kivetendő vámbiztosíték nyújtásának, és a haditechnikai eszközök, felszerelések behozatalához vagy tranzitjához szükséges eseti import/export és tranzit engedélyek beszerzésének esetére.

A Form 302 okmányt – amelyet jelenleg papír alapon is be lehet nyújtani a vámhivatalokba – Magyarországon a KVSZ készíti el⁸, és az árutovábbítás vagy a behozatal ténye bekerül a Customs Data Processing System (CDPS) nevű nemzeti vámadatfeldolgozó rendszerbe. Az okmányt egyszerű kitölteni, azonban a nem megfelelően részletes adattartalma miatt, nem alkalmazható a kereskedelmi forgalomban használt vámeljárással végrehajtására. Megjegyzendő, hogy nem is az az okmány célja, hogy annak alapján vámtartozást szabjanak ki, hiszen a katonai alakulatok a saját felszerelésüket szállítják az okmány fedezete alatt, így nem valósul meg semmilyen kereskedelmi cél. Bár az említett dokumentumot a NATO mellett a PfP tagállamai is elfogadják, bizonyos béketámogató missziók saját eljárásokat és okmányokat dolgoztak ki a hadműveleti területen történő katonai áruk szállításával és az ott működő, az adott szolgálati helyen feladatot ellátó katonák igényeit kielégítő zárt árusítású (adómentes) boltok ellátásával kapcsolatos vámtevékenységekre. Ez történt a koszovói és a boszniai műveletek során is. Azaz saját Standard Operating Procedure-t (SOP) hoztak létre a katonai szállítások, és az azokkal kapcsolatos vámtevékenységek szabályozására.⁹

7 190/2000. (XI. 14.) Korm. rendelet

8 13/2016 (IV. 29.) NGM rendelet

9 70/2019. (XII. 23.) HM utasítás

Ezek az eljárások teljesen kívül esnek a koszovói vagy a boszniai kereskedelmi vagy utasforgalmi eljárások körén. Az említett speciális SOP-k csak a KFOR- és EUFOR-csapatok ellátása esetén engedélyeznek polgári járművek által történő fuvarozási tevékenységet, valamint vámbiztosíték mentességet e dokumentumok fedezete alatt.

Újítások a katonai vámokmányok és vámtevékenységek terén

Oroszország 2014-ben annektálta a Krím-félszigetet, és ez rengeteg változást indított el a NATO-országok csapatmozgásokkal kapcsolatos tevékenységeiben. Először is, világossá vált, hogy az európai közlekedési infrastruktúra-fejlesztések nem követték a katonai igényeket. A meglévő hidak, utak, alagutak jelentős része nem teszi lehetővé a túlméretes vagy túlsúlyos katonai járművek mozgását. Másodsorban, kiderült, hogy hatalmas hiány alakult ki a megfelelő szállítóképacitásban. Kevés a speciális, túlméretes vagy túlsúlyos járművek mozgatását lehetővé tevő vasúti és közúti szállítóeszköz. Harmadsorban pedig egyértelművé vált az is, hogy a katonai alakulatok nemzetközi mozgásait illetően rugalmatlan az adminisztráció. Túl hosszú a diplomáciai engedélyeztetési eljárás, illetve a meglévő határrendészeti folyamatok és vámformalitások sem kedveznek a gyors csapatmozgásoknak. A rugalmatlan helyzet azt mutatta, hogy a NATO – a minél gyorsabb reagálás érdekében – hiába dolgozta ki az egyes erők rendkívül magas készenlétére vonatkozó koncepcióját.

A szövetség tehát az EU szerveivel együttműködve, megkezdte a szükséges infrastruktúra fejlesztésére és az adminisztrációs tevékenységek egyszerűsítésére vonatkozó eljárások kidolgozását. A fenti célok elérése érdekében, ennek a folyamatnak meghatározó eleme az EU Permanent Structured Cooperation (PESCO) programján belül 2017-ben indított Military Mobility vagy más néven „Military Schengen” projekt. A jövőben induló projektek, kezdeményezések és tevékenységek megfelelő keretbe foglalására pedig az Európai Bizottság 2018-ban hirdette meg az „Action Plan on Military Mobility” programot. Ebbe illeszkedően az European Defence Agency azzal a céllal hozta létre a cross border movement permission (CBMP) programot, hogy a határátlépésekkel kapcsolatos eljárásokat az uniós nemzetek egyszerűsítsék, és a határidőket lerövidítsék. Ennek érdekében két ún. technikai megállapodást (Technical Arrangement) készített el az ügynökség, egyet a felszíni, egyet a légi mozgásokra. A felszíni 22, a légit 21 EU nemzet írta alá 2021 decemberében. Norvégia, mint a programhoz hozzájáruló nemzet, mindkettőhöz csatlakozott. Az eljárások megalkotásánál fontos szempont volt az is, hogy minél kevesebb adminisztratív teher kerüljön a befogadó nemzetekre, illetve, hogy a nemzetek megegyezzenek egy „előengedélyezési” eljárásban (pre-authorisation), amely lehetővé teszi a különböző engedélyek egy évre előre történő kiadását.¹⁰ Az „Action Plan on Military Mobility” akcióterv egyik kiemelkedően fontos pontja a szabályozási és eljárási mechanizmusok minél egyszerűbbé tétele. Ezen kategóriába tartozik a vámformalitások racionalizálása is.¹¹ A folyamat egyik jelentős része – a már korábban a NATO-államok és az

10 European Defence Agency, CBMP

11 European Commission Action Plan on military mobility

Észak-atlanti Szerződés Szervezetével partneri kapcsolatban álló nemzetek által bevezetett NATO Form 302 okmány mellett – az EU Form 302 okmány létrehozása, valamint a két dokumentum harmonizálása. Fontos, hogy az uniói katonai ereje, amely az EU műveleteiben vesz részt, azonos szabályok alapján tudja végrehajtani a csapatmozgásokat, vagyis a NATO-műveletek mozgásaival kapcsolatosan azonos vámkövetelmények és -szabályok legyenek érvényesek. Mindezekért az EU harccsoportjainak katonai mozgásaira is ki kellett dolgozni egy vámkormányt. A vámjogi szakemberek úgy gondolták, legjobb, ha a már bevált NATO Form 302 mintájára alkotják meg az EU Form 302 okmányt, amelynek feladata a mintával megegyező.

Lényeges momentum tehát, hogy a NATO- és az EU katonai vámtevékenységekhez harmonizált vámkormányok álljanak rendelkezésre, amelyek elősegítik a pénzügyi munkát is, de mégsem írnak elő olyan adattartalmat, ami a kereskedelmi forgalomban szokásos és szükséges. Az Európai Bizottság 2022. november 10-én terjesztette elő az „Action Plan on Military Mobility 2.0” akciótervet, amely a 2022–2026 periódust fedi le, és többek között a fent említett vámkormány digitalizálását is célul tűzte ki.¹² Az elektronikus vám eljárások kifejlesztéséhez, 9 millió EUR-val az European Defence Found nyújtja a pénzügyi alapot, amely egy kilenc EU-s és egy norvég cégből álló konzorciumot támogat a Military Mobility keretében megvalósítandó digitális rendszerek létrehozása céljából. Ennek egyik eleme az említett NATO Form 302 okmány elektronikus változatának létrehozása. A tervek szerint 2025-re minden váminformáció, árunyilatkozat, alkalmazás és döntés elektronikus adatfeldolgozó rendszerben történik.¹³

Jelentős uniós jogszabályi változások

A fenti változtatások természetesen nem hajthatók végre az uniós jogszabályok módosítása nélkül. A szabályozók változtatása azonban mind az uniós államok vámhatóságai, mind a katonai szervezetek igényeinek figyelembevételével történhetett meg. A hatóságok alapvető szakmai érdeke, hogy a katonai szállítások során az adott országba beérkező, onnan távozó vagy áthaladó áruk követhetők legyenek, a katonai eszközök beazonosítása biztosított legyen, ezek az eszközök, felszerelések ne tűnhessenek el, megsérve az ország vámérdekeit és egyben biztonsági kockázatokat is jelentve. A védelmi erők érdeke, hogy a mozgások és szállítások a lehető legzökkenőmentesebben történjenek, minimálisan szükséges bürokrácia és adminisztráció végrehajtásával.

Ahhoz, hogy a csapatmozgások gördülékenyebben legyenek végrehajthatók, ugyanakkor a vámszempontról lényeges információk is a vámhatóságok rendelkezésére álljanak, alapvető uniós vámszabályokat kellett megváltoztatni. A Bizottság (EU) 2020/877 felhatalmazáson alapuló rendelete¹⁴ az EU és NATO Form 302 vámkormány alkalmazását is részletezi. Mivel ezek a speciális vámkormányok rendkívül kevés adattartalommal rendelkeznek a kereskedelemben használt okmányokhoz

12 European Defence Agency, Military Mobility

13 Customs – Harmonising

14 A Bizottság (EU) 2020/877 felhatalmazáson alapuló rendelete

képeket, emiatt az adatok értelmezése és feldolgozása bizonyos esetekben nehézséget okozott a vámhatóságoknak.

A rendelet leglényegesebb elemei:

- meghatározza a „katonai tevékenységgel összefüggésben szállítandó vagy felhasználandó áruk” fogalmát, valamint a 302. sz. NATO- és a 302. sz. EU-formanyomtatványt (a hazai jogszabályokban NATO Form 302 okmányt);
- a katonai mobilitásról szóló cselekvési tervvel összhangban, a katonai szállításokkal kapcsolatos vámalakiságok ésszerűsítése és egyszerűsítése céljából előírja a 302. sz. EU-formanyomtatvány létrehozását;
- egyszerűsítésként, a 302. sz. NATO- vagy 302. sz. EU-formanyomtatvány kíséretével az unió vámterületére beszállított áruk mentesülnek a belépési gyűjtő árunyilatkozat benyújtási kötelezettsége alól;
- a 302. sz. EU-formanyomtatvány az áruk uniós státuszának igazolására is szolgál, tehát nem szükséges hozzá származási bizonyítvány beszerzése;
- a 302. sz. NATO- vagy EU- formanyomtatvány vámárnyilatkozatnak tekintendő:
  - a) behozatalivám-mentesség mellett térítáruként való szabad forgalomba bocsátás,
  - b) ideiglenes behozatal,
  - c) kivitel,
  - d) újrakivitel vagy
  - e) árutovábbítás céljából.¹⁵ Ezen okmányokat az elektronikus adatfeldolgozási eljárásoktól eltérő módon is be lehet nyújtani;
- a katonai áruk ideiglenes behozatalra történő bejelentésekor azok teljes behozatalivám-mentességben részesülnek, a vám eljárás lezárásának időtartamát pedig 24 hónapban szükséges rögzíteni, amely meghosszabbítható.

A kidolgozott formanyomtatványokon és az elektronikus adatáramláson kívül az áruvizsgálatok végrehajtásának módja, valamint a pénzügyőri jelenlet eseteinek meghatározása a szállítványok indításánál is komoly befolyással bír a gördülékeny ügyintézésre. Jelenleg ugyanis a katonai áruk vagy haditechnikai eszközök szállítása esetén a vámhatóság nagy számban írja elő a tételes vagy legalábbis szűrőpróbaszerű áruvizsgálatot. A vámfolyamatok lerövidítése érdekében, a csapatmozgás megkezdése előtt érdemes elő- vagy házi szemlét kérni a katonai alakulat bázisán. Normál esetben ez lehetséges is, azonban egy magas készenlétben lévő alakulat aktiválása esetén az adminisztrációs folyamatok végrehajtására nem biztos, hogy elegendő lehet néhány nap. Tehát az új okmányok mellett szükséges lehet további könnyítések és egyszerűsítések kidolgozása is. Ugyanígy fontos, hogy az elektronikus adatfogadásra és az áruvizsgálatok végrehajtására egyetlen meghatározott hivatal kijelölése helyett lehetőleg minél több belterületi vámhivatalt jelöljenek ki ezen feladatok végrehajtására, mert a centralizáció ésszerűtlenül bonyolultabbá teheti az eljárást.

15 Korábban a Form 302 NATO-okmánnyal végrehajtandó vám eljárásokat nem határozták meg részletesen, csupán a határátlépések (ki- és beléptetések) tényét kellett a dokumentum hátlapján igazolnia az adott vámhivataloknak. Ezáltal a vámhatóság nem is kaphatott valós képet az országba vagy unió területére belépő katonai áruk és felszerelések céljáról, azok vámjogi státuszáról.

A vámformalitások által okozott problémák, nehézségek

A nem megfelelően kidolgozott, vagy a speciális katonai igényeket figyelmen kívül hagyó, illetve a védelmi erők által be nem tartott vámformalitások különböző problémákat okozhatnak a katonai beszerzésekkel, missziós utánszállításokkal vagy csapatmozgásokkal kapcsolatban. Többek között:

- a vám- és/vagy csatolandó fuvar- és egyéb okmányok hiánya vagy azok helytelen kitöltése miatt a katonai szállítmányt a vámhatóság nem engedi belépni az unió területére, emiatt a csapatok ellátása késedelmet szenved, esetleg további költségek terhelhetik a fegyveres erőt (például raktárdíj);
- a csapatok határátlépése meghiúsul vagy késedelmet szenved a fenti okok miatt;
- a speciális katonai igények figyelmen kívül hagyása miatt aránytalanul nagy adminisztratív teher hárul a fegyveres erőre a csapatmozgás vagy katonai szállítás előkészítése vagy végrehajtása során.

Az afganisztáni műveletek során is jelentkeztek a vámeljárással kapcsolatos problémák. Bár az International Security Assistance Force (ISAF) katonai műveletei 2001-ben megkezdődtek, a vámformalitásokat, vámokmányokat és a különböző vonatkozó eljárásokat csak 2012-ben határozták meg a „Standard Operating Procedure HQ-808 ISAF Customs (Import/Export) Operations” dokumentumban. Megszületését a határátlépéssel járó katonai szállítások problémái – például Pakisztánon keresztül –, az afgán nemzeti szabályzás hiánya és esetlegessége, valamint az ISAF-erők kivonásának meglebegtetése kényszerítették ki. Gyakori volt, hogy ISAF-szállítmányok napokig vesztegeltek a pakisztáni határon bürokratikus okok miatt, kitéve a tálibok támadásainak, vagy a kabuli nemzetközi reptér polgári forgalom számára üzemeltetett részén a beszállítók (contractors) által importált árukat afgán vámraktárban tárolták a helyi vámszabályzóknak nem megfelelő dokumentumok vagy a nem egyértelmű, illetve a negligált helyi vámszabályok miatt. Nagy-Britannia élen járt abban, hogy a vámtevékenységeket definiálja és koordinálja.¹⁶ Ennek egyik meghatározó lépése volt az ISAF Customs Coordination Cell létrehozása a vámmentes katonai szállítások folyamatainak kidolgozására, a helyi hatóságok és az ISAF-nemzetek közötti koordináció elősegítésére és az afgán vámszervek képességei felépítésének előmozdítása érdekében.¹⁷

A nem egyértelmű jogi szabályozás azt is eredményezheti, hogy a vámhatóság további előírásokat támaszt a katonai szervezetek felé, hogy a valós vagy vélt joghézagot bezárja. A korábban említett, 2020-ban történt uniós szabályozás módosítása előtt a Magyar Honvédség és a Honvédelmi Minisztérium által alkalmazott HU FORM 302 adattartalma nem felelt meg minden vámhatósági kívánalomnak (például, nem állapítható meg konkrétan milyen célból történik meg egy katonai eszköz, felszerelés kiszállítása vagy milyen célból érkezik be egy külföldi felszerelés, és meddig marad Magyarország területén). Ezért a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a katonai

16 Operations in Afghanistan

17 Ennek egyik eredménye, hogy Afganisztán 2013 óta szintén használja az ASYCUDA (Automated System for Customs Data) vámadatfeldolgozó rendszert, amelyet eddig már 102 ország alkalmaz.

vámügyi szerv számára előírta, hogy a HU Form 302 okmány mellett állítson ki *egységes vámárnyilatkozatot* is, és azt nyújtsa be a kereskedelmi forgalom számára létrehozott vámadat-feldolgozó rendszeren keresztül. Ez a rendelkezés egy alapvetően szükségtelen extra adminisztrációs terhet rótt a honvédségi szervezetre a vámjáráások előkészítése során. Szerencsére a problémát megoldotta a Bizottság (EU) 2020/877 felhatalmazáson alapuló rendeletének megjelenése 2020-ban, amely egyértelművé tette a NATO-vámokmánnyal történő lehetséges vámjáráások körét, és a katonai csapatmozgásokkal és utánszállításokkal kapcsolatos behozatali és kiviteli eljárások egyéb kérdéseinek részleteit.

Összegzés

Talán a fentiekből is kitűnik, hogy a katonai vámtevékenységek milyen sokrétűek, szerteágazók és milyen nagymértékben képesek befolyásolni egy haditechnikai eszköz beszerzési eljárásának sikeres befejezését, vagy egy határátlépéssel járó csapatmozgás gördülékeny végrehajtását. Ez a szakterület egyre nagyobb szakértelmet igényel, mert bár csak egy nagyon marginális részét képezi a katonai szaktevékenységeknek, a nem megfelelő feladatvégrehajtás vagy a szabályok be nem tartása jelentősen lassíthatja egy csapatmozgás végrehajtását, vagy költségnövekedést jelenthet a kereskedelmi vámjáráások alkalmazása során. Nem utolsó sorban pedig a már korábban kidolgozott, akár évtizedek óta működő folyamatok és eljárások felülvizsgálata is lényeges, hogy a szakterület lépést tudjon tartani a 21. századi katonai követelmények és feladatok megfelelő támogatásával. Ezt különösen indokolja a 2022-ben megjelent NATO Strategic Concept és a NATO New Force Model. Ezek alapján az Észak-atlanti Szerződés Szervezete már a jelenlegi NATO Response Force (NRF) létszámának többszörösével számol a szövetség keleti tagállamainak megerősítése céljából. Ez azt is jelenti, hogy a „keleti végekre” rengeteg szövetséges katona és azok felszerelése várható. Ezt az ember, anyag és eszközmennyiséget valószínűleg a nemzetek nem lesznek képesek teljes mértékű logisztikai támogatásban részesíteni. Tehát a polgári cégek, a beszállítók (contractors) hozzájárulása a *befogadó nemzeti támogatáshoz* és a *beérkező szövetséges erők ellátásához* várhatóan jelentős lesz. Az élelemmel, üzemanyaggal, tábori szolgáltatásokkal történő ellátás mellett nem feledkezhetünk meg a nemzetek katonai felszereléseiről és járműveiről sem, amelyek egy részét valószínűleg előre vonják (pre-positioning) és hosszabb ideig a keleti tagállamokban maradnak. Ennek megfelelően a technikai és műszaki kiszolgálás előre vonása is logikusan hangzik – sőt az azonos fegyverrendszerek esetén közös „alkatrész pool” létrehozása és a készletek kezelésére, elosztására és a javítási tevékenységek végrehajtására – akár többnemzeti logisztikai megoldások keretében is – ésszerűnek tűnik a beszállítók minél hatékonyabb helyszíni igénybevétele. A NATO és EU Form 302 okmány alapvetően a védelmi erők tulajdonában lévő felszerelések kísérésére szolgál, a beszállítók szállításaira nem terjed ki. Katonai szempontból azonban logikusnak tűnik az okmányhoz való hozzáférést kiterjeszteni a művelési területen működő beszállítók szállításaira is, amennyiben a szállított eszközök, alkatrészek, felszerelések igazolhatóan a katonai feladatok támogatását szolgálják. Különösen fontos ez az olyan értékes és nehezen elérhető eszközök és felszerelések esetében, mint például

a repülőgép, a harcjármű vagy más fegyverrendszerek alkatrészeinek szállítása esetén. A NATO-/EU-vámokmányok alkalmazása a polgári beszállítók számára is megkönnyítené, illetve lerövidítené a vámeljárásokat és így az eszközök és alkatrészek lezárlását és átadását is a katonai alakulatok számára.

Tehát a fent említett vámokmányok elektronikus formában történő feldolgozása valószínűleg nem zárja le a vámszabályzók, -okmányok és -formalitások átalakításának folyamatát, hiszen a vámtevékenységeknek is megfelelően rugalmasoknak kell lenniük ahhoz, hogy a katonai műveleteket és új védelmi koncepciókat is hatékonyan tudják támogatni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Bizottság (EU) 2020/877 felhatalmazáson alapuló rendelete a 952/2013/EU rendelet kiegészítéséről szóló (EU) 2015/2446 felhatalmazáson alapuló rendelet módosításáról és helyesbítéséről, valamint az Unió Vámkodex létrehozásáról szóló 952/2013/EU rendelet kiegészítéséről szóló (EU) 2016/341 felhatalmazáson alapuló rendelet módosításáról
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020R0877&from=DE>
 (Letöltés ideje: 2023. 01. 12.)
- 190/2000. (XI. 14.) Korm. rendelet a határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezésének kormányzati feladatairól
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A0000190.KOR&targetdate=ffffff4&printTitle=190/2000.%20%28XI.%2014.%29%20Korm.%20rendelet> (2023. 01. 08.)
- Az Európai Unió Tanácsának 150/2003/EK rendelete az egyes fegyverekre és katonai felszerelésekre alkalmazandó behozatali vámok felfüggesztéséről
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0150&from=HU>
 (Letöltés ideje: 2023. 01. 10.)
- Az Európai Unió Tanácsának 2658/87/EGK rendelete a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31987R2658&from=HU>
 (Letöltés ideje: 2023. 01. 12.)
- Az Európai Unió Tanácsának 918/83/EGK rendelete a vámmentességek közösségi rendszerének létrehozásáról
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R1186&from=PL>
 (Letöltés ideje: 2022. 12. 19.)
- A vámeljárási során alkalmazandó NATO-okmányok köréről, alkalmazásuk és kibocsátásuk eljárási szabályairól, valamint a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vámeljárási különös szabályairól szóló 13/2016 (IV. 29.) NGM rendelet
https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A1600013.NGM&targetdate=ffffff4&printTitle=13/2016.+%28IV.+%29.%20NGM+rendelet&referer=http%3A%2F%2Fnet.jogtar.hu%2Fjr%2Fgen%2Fhjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT (Letöltés ideje: 2023. 01. 08.)
- A vámeljárási során alkalmazandó NATO-okmányok köréről, alkalmazásáról és kibocsátásuk eljárási szabályairól, a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vámeljárási különös szabályai végrehajtásának részleteiről, továbbá a katonai vámügyi szerv hatásköréről és illetékességéről szóló 70/2019. (XII. 23.) HM utasítás
<http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/index.php?m=0&p=kozlart&ev=2019&szam=68&k=12>
 (Letöltés ideje: 2023. 01. 13.)
- Az Európai Parlament és Tanács 952/2013/EU rendelete az Unió Vámkodex létrehozásáról
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&from=EL>
 (Letöltés ideje: 2023. 01. 10.)
- Customs – Harmonising military requirement related to customs, European Defense Agency website, 22 February 2022. Online:
<https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/customs-harmonising-military-requirement-related-to-customs> (Letöltés ideje: 2022. 10. 15.)

- European Commission Action Plan on military mobility: EU takes steps towards a Defence Union. Brussels, 28 March 2018. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_2521 (Letöltés ideje: 2022. 10. 15.)
- European Defence Agency, CBMP - Optimizing cross- border movement permission procedures in Europe, 23 February 2022. <https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/cbmp-optimising-cross-border-movement-permission-procedures-in-europe> (Letöltés ideje: 2022.10.15)
- European Defence Agency, Military Mobility: EU proposes actions to allow armed forces to move faster and better across borders, Brussels, 10 November 2022 https://transport.ec.europa.eu/news/military-mobility-eu-proposes-actions-allow-armed-forces-move-faster-and-better-across-borders-2022-11-10_en (Letöltés ideje: 2023. 03. 09.)
- Operations in Afghanistan, Memorandum from the Ministry of Defence, U.K. Parliament home page, 2 November 2010. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmdfence/writev/afghanistan/opa7.htm> (Letöltés ideje: 2023. 01. 12.)